

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē yuddhakāṇḍē

॥ *ēkacatvāriṃśaḥ sargaḥ* ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ ēkacatvāriṃśaḥ sargaḥ ॥

śrīrāmēṇa sugrīvasya duḥsāhasād vāraṇam, laṅkāyāścaturṣu
dvārēṣu vānarasainikānāṃ niyuktiḥ, śrīrāma dūtasyāṅgadasya
rāvaṇabhavanē parākramō vānarāṇāmākramaṇād rakṣasāṃ
bhayam

atha tasmin nimittāni
dṛṣṭvā lakṣmaṇapūrvajāḥ |
sugrīvaṃ sampariṣvajya
rāmō vacanamabravīt ॥ 6.41.1 ॥

asammantrya mayā sārdhaṃ
tadidaṃ sāhasaṃ kṛtam |
ēvaṃ sāhasayuktāni
na kurvanti janēśvarāḥ ॥ 6.41.2 ॥

saṃśayē sthāpya mām cēdaṃ
balaṃ cēmaṃ vibhīṣaṇam |
kaṣṭhaṃ kṛtamidaṃ vīra
sāhasaṃ sāhasapriya ॥ 6.41.3 ॥

idānīṃ mā kṛthā vīra
ēvaṃvidhamarindama |
tvayi kiñcitsamāpannē
kiṃ kāryaṃ sītayā mama || 6.41.4 ||

bharatēna mahābāhō
lakṣmaṇēna yavīyasā |
śatrughnēna ca śatrughna
svaśarīrēṇa vā punaḥ || 6.41.5 ||

tvayi cānāgatē pūrva -
miti mē niścītā matiḥ |
jānataścāpi tē vīryaṃ
mahēndravaruṇōpama || 6.41.6 ||

hatvāhaṃ rāvaṇaṃ yuddhē
saputrabalavāhanam |
abhiścya ca laṅkāyāṃ
vibhīṣaṇamathāpi ca || 6.41.7 ||

bharatē rājyamārōpya
tyakṣyē dēhaṃ mahābala |
tamēvaṃ vādinaṃ rāmaṃ
sugrīvaḥ pratyabhāṣata || 6.41.8 ||

tava bhāryāpahartāraṃ
dṛṣṭvā rāghava rāvaṇam |
marṣayāmi kathaṃ vīra
jānan vikramamātmanaḥ || 6.41.9 ||

ityēvaṃ vādinam vīra -
mabhinandya ca rāghavaḥ |
lakṣmaṇam lakṣmisampanna -
midam vacanamabravīt || 6.41.10 ||

parigṛhyōdakam śītam
vanāni phalavanti ca |
balaugham saṃvibhajyēmam
vyūhya tiṣṭhāma lakṣmaṇa || 6.41.11 ||

lōkakṣayakaram bhīmam
bhayam paśyāmyupasthitam |
nibarhaṇam pravīrāṇā -
mṛkṣavānararakṣasām || 6.41.12 ||

vātā hi paruṣam vānti
kampatē ca vasundharā |
parvatāgrāṇi vēpantē
nadanti dharaṇīdharāḥ || 6.41.13 ||

mēghāḥ kravyādasāṅkāśāḥ
paruṣāḥ paruṣasvarāḥ |
krūrāḥ krūram pravaraṣantē
miśram sōṇitabindubhiḥ || 6.41.14 ||

raktacandanasaṅkāśā
sandhyā paramadāruṇā |
jvalacca nipatatyēta -
dādityādagnimaṇḍalam || 6.41.15 ||

ādityamabhivāśyanti

janayantō mahadbhayam |

dīnā dīnasvarā ghōrā

aprasāstā mṛgadvijāḥ || 6.41.16 ||

rajanyāmaprakāśāśca

santāpayati candramāḥ |

kṛṣṇaraktāṃśuparyantō

yathā lōkasya saṅkṣayē || 6.41.17 ||

hrasvō rūkṣō'prasastaśca

parivēśaḥ sulōhitaḥ |

ādityamaṇḍalē nīlaṃ

lakṣma lakṣmaṇa dṛśyatē || 6.41.18 ||

dṛśyantē na yathāvacca

nakṣatrāṇyabhivartatē |

yugāntamiva lōkasya

paśya lakṣmaṇa śaṃsati || 6.41.19 ||

kākāḥ śyēnāstathā gṛdhrā

nīcaiḥ paripatanti ca |

śivāścāpyaśubhā vācaḥ

pravadanti mahāsvanāḥ || 6.41.20 ||

śailaiḥ śūlaiśca khaḍgaiśca

vimuktaiḥ kapirākṣasaiḥ |

bhaviṣyatyāvṛtā bhūmi -

rmāṃsaśōṇitakardamā || 6.41.21 ||

kṣipramadya durādharṣāṃ
purīṃ rāvaṇapālītām |
abhiyāma javēnaiva
sarvatō haribhirvṛtāḥ || 6.41.22 ||

ityēvaṃ tu vadan vīrō
lakṣmaṇaṃ lakṣmaṇāgrajaḥ |
tasmādavātaracchīghraṃ
parvatāgrānmahābalaḥ || 6.41.23 ||

avatīrya tu dharmātmā
tasmācchailāt sa rāghavaḥ |
paraiḥ paramadurdharṣaṃ
dadarśa balamātmanaḥ || 6.41.24 ||

sannahya tu sasugrīvaḥ
kapirājabalaṃ mahat |
kārajñō rāghavaḥ kālē
saṃyugāyābhyacodayat || 6.41.25 ||

tataḥ kālē mahābāhu -
rbalēna mahatā vṛtaḥ |
prasthitaḥ puratō dhanvī
laṅkāmbhimukhaḥ purīṃ || 6.41.26 ||

taṃ vibhīṣaṇasugrīvau
hanūmāñjāmbavān nalaḥ |
ṛkṣarājastathā nīlō
lakṣmaṇaścānvayustadā || 6.41.27 ||

tataḥ paścāt sumahatī
 pṛtanarkṣavanaukasām |
 pracchādya mahatīm bhūmi -
 manuyāti sma rāghavam || 6.41.28 ||

śailaśṛṅgāṇi śataśaḥ
 pravṛddhāṃśca mahīruhān |
 jagṛhuḥ kuñjaraprakhyā
 vānarāḥ paravāraṇāḥ || 6.41.29 ||

tau tvadīrghēṇa kālēna
 bhrātarau rāmalakṣmaṇau |
 rāvaṇasya purīm laṅkā -
 māsēdaturarindamau || 6.41.30 ||

patākāmālinīm ramyā -
 mudyānavanaśōbhitām |
 citravaprāṃ suduṣprāpā -
 muccaiḥ prākāratōraṇām || 6.41.31 ||

tāṃ surairapi durdharṣāṃ
 rāmavākyapracōditāḥ |
 yathānidēśaṃ sampīḍya
 nyaviśanta vanaukasaḥ || 6.41.32 ||

laṅkāyāstūttaradvāraṃ
 śailaśṛṅgamivōnnatam |
 rāmaḥ sahānujō dhanvī
 jugōpa ca rurōdha ca || 6.41.33 ||

laṅkāmupaniviṣṭastu

rāmō daśarathātmajaḥ |

lakṣmaṇānucarō vīraḥ

purīṃ rāvaṇapālītām || 6.41.34 ||

uttaradvāramāsādya

yatra tiṣṭhati rāvaṇaḥ |

nānyō rāmāddhi tad dvāram

samarthaḥ parirakṣitum || 6.41.35 ||

rāvaṇādhiṣṭhitām bhīmam

varuṇēnēva sāgaram |

sāyudhai rākṣasairbhīmai -

rabhiguptam samantataḥ || 6.41.36 ||

laghūnām trāsajananām

pātālamiva dānavaiḥ |

vinyastāni ca yōdhānām

bahūni vividhāni ca || 6.41.37 ||

dadarśāyudhajālāni

tathaiva kavacāni ca |

pūrvām tu dvāramāsādya

nīlō haricamūpatiḥ || 6.41.38 ||

atiṣṭhat saha maindēna

dvividēna ca vīryavān |

aṅgadō dakṣiṇadvāram

jagrāha sumahābalaḥ || 6.41.39 ||

ṛṣabhēṇa gavākṣēṇa
 gajāna gavayēna ca |
 hanūmān paścimadvāraṃ
 rarakṣa balavān kapiḥ || 6.41.40 ||

pramāthipraghasābhyāṃ ca
 vīrairanyaiśca saṅgataḥ |
 madhyamē ca svayaṃ gulmē
 sugrīvaḥ samatiṣṭhata || 6.41.41 ||

saha sarvairhariśrēṣṭhaiḥ
 suparṇapavanōpamaiḥ |
 vānarāṇāṃ tu ṣaṭtriṃśa -
 tkōtyaḥ prakhyātayūthapāḥ || 6.41.42 ||

nipīdyōpaniviṣṭāśca
 sugrīvō yatra vānaraḥ |
 śāsanēna tu rāmasya
 lakṣmaṇaḥ savibhīṣaṇaḥ || 6.41.43 ||

dvārē dvārē harīṇāṃ tu
 kōṭiṃ kōṭīrnyavēśayat |
 paścimēna tu rāmasya
 suṣēṇaḥ sahajāmbavān || 6.41.44 ||

adūrānmadhyamē gulmē
 tasthau bahubalānugaḥ |
 tē tu vānaraśārdūlāḥ
 śārdūlā iva daṃṣṭriṇaḥ |

gṛhītvā drumasāilāgrān

hr̥ṣṭā yuddhāya tasthirē || 6.41.45 ||

sarvē vikṛtalāṅgūlāḥ

sarvē daṃṣṭrānakhāyudhāḥ |

sarvē vikṛtacitrāṅgāḥ

sarvē ca vikṛtānanāḥ || 6.41.46 ||

daśanāgabalāḥ kēcit

kēcid daśaguṇōttarāḥ |

kēcinnāgasahasrasya

babhūvustulyavikramāḥ || 6.41.47 ||

santi caughabalāḥ kēcit

kēcicchataguṇōttarāḥ |

apramēyabalāścānyē

tatrāsan hariyūthapāḥ || 6.41.48 ||

adbhutaśca vicitraśca

tēṣāmāsīt samāgamaḥ |

tatra vānarasainyānāṃ

śalabhānāmivōdgamaḥ || 6.41.49 ||

paripūrṇamivākāśaṃ

sampūrṇēva ca mēdinī |

laṅkāmunivīṣṭaiśca

sampatadbhiśca vānaraiḥ || 6.41.50 ||

śataṃ śatasahasrāṅāṃ

pṛtanarkṣavanaukasām |

laṅkādvārāṅyupājagmu -

ranyē yōddhuṃ samantataḥ || 6.41.51 ||

āvṛtaḥ sa giriḥ sarvai -

staiḥ samantāt plavaṅgamaiḥ |

ayutānāṃ sahasraṃ ca

purīṃ tāmabhyavartata || 6.41.52 ||

vānarairbalavadbhiḥca

babhūva drumapāṇibhiḥ |

sarvataḥ saṃvṛtā laṅkā

duṣpravēśāpi vāyunā || 6.41.53 ||

rākṣasā vismayam jagmuḥ

sahasābhiniḍitāḥ |

vānarairmēghasaṅkāśaiḥ

śakratulyaparākramaiḥ || 6.41.54 ||

mahāñchabdō'bhavat tatra

balaughasyābhivartataḥ |

sāgarasyēva bhinnasya

yathā syāt salilasvanaḥ || 6.41.55 ||

tēna śabdēna mahatā

saprākārā satōraṇā |

laṅkā pracalitā sarvā

saśailavanakānanā || 6.41.56 ||

rāmalakṣmaṇaguptā sā

sugrīvēṇa ca vāhinī |

babhūva durdharṣatarā
sarvairapi surāsuraiḥ || 6.41.57 ||

rāghavaḥ sannivēśyaivam
svasainyam rakṣasām vadhē |
sammantrya mantribhiḥ sārdham
niścitya ca punaḥ punaḥ || 6.41.58 ||

ānantaryamabhiprēpsuḥ
kramayōgārthatattvavit |
vibhīṣaṇasyānumatē
rājadharmamanusmaran || 6.41.59 ||

aṅgadam vālitanyam
samāhūyēdamabravit |
gatvā saumya daśagrīvam
brūhi madvacanāt kapē || 6.41.60 ||

laṅghayitvā purīm laṅkāṃ
bhayaṃ tyaktvā gatavyathaḥ |
bhraṣṭaśrīkaṃ gataiśvaryaṃ
mumūrṣānaṣṭacētanam || 6.41.61 ||

ṛṣiṇām dēvatānām ca
gandharvāpsarasām tathā |
nāgānāmatha yakṣāṇām
rājñām ca rajanīcara || 6.41.62 ||

yacca pāpam kṛtam mōhā -
davaliptēna rākṣasa |

nūnaṃ tē vigatō darpaḥ
 svayambhūvaradānajaḥ |
 tasya pāpasya samprāptā
 vyuṣṭiradya durāsadā || 6.41.63 ||

yasya daṇḍadharastē'haṃ
 dārāharaṇakarśitaḥ |
 daṇḍaṃ dhārayamāṇastu
 laṅkādvārē vyavasthitaḥ || 6.41.64 ||

padaviṃ dēvatānāṃ ca
 maharṣiṇāṃ ca rākṣasa |
 rājarṣiṇāṃ ca sarvēśāṃ
 gamiṣyasi yudhi sthiraḥ || 6.41.65 ||

balēna yēna vai sītāṃ
 māyayā rākṣasādharma |
 māmatikramayitvā tvaṃ
 hṛtavāṃstannidarśaya || 6.41.66 ||

arākṣasamimaṃ lōkaṃ
 kartāsmi niśitaiḥ śaraiḥ |
 na cēccharaṇamabhyēṣi
 tāmādāya tu maithilīm || 6.41.67 ||

dharmātmā rākṣasaśrēṣṭhaḥ
 samprāptō'yaṃ vibhīṣaṇaḥ |
 laṅkaiśvaryamidaṃ śrīmān
 dhruvaṃ prāpnōtyakaṇṭakam || 6.41.68 ||

nahi rājyamadharmēṇa
 bhōktuṃ kṣaṇamapi tvayā |
 śakyaṃ mūrkhasaḥāyēna
 pāpēnāviditātmanā || 6.41.69 ||

yudhyasva mā dhṛtiṃ kṛtvā
 śauryamālambya rākṣasa |
 maccharaistvaṃ raṇē śānta -
 stataḥ pūtō bhaviṣyasi || 6.41.70 ||

yadyāviśasi lōkāmstrīn
 pakṣībhūtō niśācara |
 mama cakṣuḥpathaṃ prāpya
 na jīvan pratiyāsyasi || 6.41.71 ||

bravīmi tvāṃ hitaṃ vākyaṃ
 kriyatāmaurdhavadēhikam |
 sudṛṣṭā kriyatāṃ laṅkā
 jīvitaṃ tē mayi sthitam || 6.41.72 ||

ityuktaḥ sa tu tārēyō
 rāmēṇākliṣṭakarmanā |
 jagāmākāśamāviśya
 mūrtimāniva havyavāṭ || 6.41.73 ||

sō'tipatyā muhūrtēna
 śrīmān rāvaṇamandiram |
 dadarśāsīnamavyagraṃ
 rāvaṇaṃ sacivaiḥ saha || 6.41.74 ||

tatastasyāvidūrēṇa

nipatya haripuṅgavaḥ |

dīptāgnisadrśastasthā -

vaṅgadaḥ kanakāṅgadaḥ || 6.41.75 ||

tad rāmavacanam sarva -

manyūnādhikamuttamam |

sāmātyam śrāvayāmāsa

nivēdyātmānamātmanā || 6.41.76 ||

dūtō'ham kōsalēndrasya

rāmasyākliṣṭakarmanah |

vāliputrō'ṅgadō nāma

yadi tē śrōtramāgataḥ || 6.41.77 ||

āha tvāṃ rāghavō rāmaḥ

kausalyānandavardhanaḥ |

niṣpatya pratiyudhyasva

nṛśaṃsa puruṣō bhava || 6.41.78 ||

hantāsmi tvāṃ sahāmātyam

saputrajñātibāndhavam |

nirudvignāstrayō lōkā

bhaviṣyanti hatē tvayi || 6.41.79 ||

dēvadānavayakṣāṇām

gandharvōragarakṣasām |

śatrumadyōddhariṣyāmi

tvāmṛṣiṇām ca kaṅṭakam || 6.41.80 ||

vibhīṣaṇasya caiśvaryam
 bhaviṣyati hatē tvayi |
 na cēt satkṛtya vaidēhīm
 praṇipatya pradāsyasi || 6.41.81 ||

ityēvaṃ paruṣam vākyaṃ
 bruvāṇē haripuṅgavē |
 amarṣavaśamāpannō
 niśācaragaṇēśvaraḥ || 6.41.82 ||

tataḥ sa rōṣamāpannaḥ
 śasāsa sacivāmstadā |
 gr̥hyatāmiti durmēdhā
 vadhyatāmiti cāsakṛt || 6.41.83 ||

rāvaṇasya vacaḥ śrutvā
 dīptāgnimiva tējasā |
 jagṛhustaṃ tatō ghōrā -
 ścatvārō rajanīcarāḥ || 6.41.84 ||

grāhayāmāsa tārēyaḥ
 svayamātmānamātmavān |
 balaṃ darśayituṃ vīrō
 yātudhānagaṇē tadā || 6.41.85 ||

sa tān bāhudvayāsaktā -
 nādāya patagāniva |
 prāsādaṃ śailasaṅkāśa -
 mutpapātāṅgadastadā || 6.41.86 ||

tasyōtpatanavēgēna

nirdhūtāstatra rākṣasāḥ |

bhūmau nipatitāḥ sarvē

rākṣasēndrasya paśyataḥ || 6.41.87 ||

tataḥ prāsādaśikharaṃ

śailaśṛṅgamivōnnatam |

cakrāma rākṣasēndrasya

vāliputraḥ pratāpavān || 6.41.88 ||

paphāla ca tadākrāntaṃ

daśagrīvasya paśyataḥ |

purā himavataḥ śṛṅgaṃ

vajrēṇēva vidāritam || 6.41.89 ||

bhaṅktvā prāsādaśikharaṃ

nāma viśrāvya cātmanaḥ |

vinadya sumahānāda -

mutpapāta vihāyasā || 6.41.90 ||

vyathayan rākṣasān sarvān

harṣayaṃścāpi vānarān |

sa vānarāṇāṃ madhyē tu

rāmapārśvamupāgataḥ || 6.41.91 ||

rāvaṇastu paraṃ cakrē

krōdhaṃ prāsādadarṣaṇāt |

vināśaṃ cātmanaḥ paśyan

niḥśvāsaparamō'bhavat || 6.41.92 ||

rāmastu bahubhirhṛṣṭai -
 rvinadadbhiḥ plavaṅgamaiḥ |
 vṛtō ripuvadhākāṅkṣī
 yuddhāyaivābhyavartata || 6.41.93 ||

suṣēṇastu mahāvīryō
 girikūṭōpamō hariḥ |
 bahubhiḥ saṃvṛtastatra
 vānaraiḥ kāmarūpibhiḥ || 6.41.94 ||

sa tu dvārāṇi saṃyamyā
 sugrīvavacanāt kapiḥ |
 paryakrāmata durdharṣō
 nakṣatrāṇīva candramāḥ || 6.41.95 ||

tēṣāmakṣauhiṇīśataṃ
 samavēkṣya vanaukasām |
 laṅkāmunpaniviṣṭānām
 sāgaraṃ cābhivartatām || 6.41.96 ||

rākṣasā vismayaṃ jagmu -
 strāsaṃ jagmustathāparē |
 aparē samarē harṣā -
 ddharṣamēvōpapēdirē || 6.41.97 ||

kṛtsnaṃ hi kapibhirvyāptaṃ
 prākāraparikhāntaram |
 dadṛśū rākṣasā dīnāḥ
 prākāraṃ vānarīkṛtam |

hāhākāramakurvanta

rākṣasā bhayamāgatāḥ || 6.41.98 ||

tasmin mahābhīṣaṇakē pravṛttē

kōlāhalē rākṣasarājayōdhāḥ |

pragṛhya rakṣāṃsi mahāyudhāni

yugāntavātā iva saṃvicēruḥ || 6.41.99 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyē

yuddhakāṇḍē ēkacatvāriṃśaḥ sargaḥ ||